

FACTSHEET

Coffeeshops en jongeren

Dertig jaar geleden nam de Nederlandse overheid de dappere stap om op het gebied van drugs een pragmatische beleidskoers te volgen. Ter bescherming van de (jonge) cannabisconsumenten is toen gekozen voor een scheiding van de soft- en harddrugsmarkt. De overheid wilde daarmee voorkomen dat cannabisconsumenten bij de aanschaf van dit product in aanraking zouden komen met andere drugs. Daarnaast vond zij dat het behandelen van cannabisconsumenten als criminelen schadelijk was voor de volksgezondheid. Voor een groot deel is de opzet van deze beleidswijziging, die later bekend werd als het gedoogbeleid, geslaagd. Maar het gedoogbeleid is ondanks verschillende oproepen hiertoe nooit geëvalueerd¹ en ligt al sinds zijn bestaan regelmatig onder vuur. Eén van de pijnpunten van de laatste jaren is de ligging van coffeeshops nabij scholen. Deze factsheet zet een aantal feiten over dit onderwerp op een rij.

CANNABISVERKOOP IN JONGERENCENTRA

In 1976 wijzigde de Nederlandse Opiumwet en werd de verkoop van hasj en wiet vanuit jongerencentra toegestaan. In die eerste jaren na de wetwijziging werd dit 'jongerencentrum criterium' nog streng nageleefd. Het idee hierachter was: jongeren gebruiken cannabis en dat kunnen ze maar beter doen in een zo veilig mogelijke en gecontroleerde setting: een jongerencentrum. De eerste coffeeshops die in de jaren tachtig ontstonden waren op papier vaak (kleine) jongerencentra. Later verdween dit criterium naar de achtergrond en kozen steeds meer huisdealers voor een coffeeshopsetting.

WACHTEN TOT JE ACHTTIENDE

Hoe anders kijken we er tegenwoordig tegenaan! Hoewel uit onderzoek blijkt dat iemand vaak rond zijn zestiende levensjaar begint met het consumeren van cannabis², is de relatief veilige coffeeshopsetting waarin hij dit kan doen verboden terrein voor de jongere. Hij moet tot zijn achttiende wachten voordat hij een coffeeshop mag bezoeken. Tot die tijd koopt hij zijn hasj en wiet van

mensen, die de jeugdige consument wellicht ook in aanraking brengen met andere genotsmiddelen. Ook consumeert hij de cannabis zonder enig toezicht door professionals of ervaringsdeskundigen.

UIT HET ZICHT

De jongere mag niet in de coffeeshops komen. Sterker nog: De coffeeshops mogen tegenwoordig zelfs niet meer in de buurt gevestigd zijn van plekken waar veel jongeren zijn. De aanwezigheid van een coffeeshop in de buurt van een school of jongerencentrum zou een aanzuigende werking op de jeugdige consument hebben, is de aanname. Daarom willen sommige politici de coffeeshop en daarmee de verkoop en het gebruik van cannabis zoveel mogelijk uit het zicht van jongeren halen. Het invoeren van afstands-criteria en het aanpassen van openingstijden zouden daar een oplossing in moeten bieden.

HEEFT DE AANWEZIGHEID VAN COFFEESHOPS INVLOED OP DE CANNABISCONSUMPTIE?

Bewijzen voor de aanname dat de aanwezigheid van een coffeeshop een aanzuigende werking heeft op jongeren zijn er niet. Er is bestaat geen onderzoek dat uitwijst dat het cannabisgebruik door jongeren in de buurt van coffeeshops hoger is, dan een kilometer verderop. In 78% van de gemeenten zijn geen coffeeshops.³ Er zijn ook geen aanwijzingen dat het aantal (jeugdige) blowers in gemeenten zonder coffeeshops lager is dan in gemeenten met coffeeshops.⁴ In vergelijking met andere landen is het aantal (jeugdige) blowers in Nederland relatief laag (zie tabel).

¹ Maalsté e.a., 2006.

² Rodenburg e.a., 2007, p.84.

³ Bieleman & Naayer, 2006, p.16.

⁴ Meer inzicht in deze materie is overigens mogelijk door het koppelen van gegevens van landelijke prevalentie-monitoren aan gegevens van de coffeeshopmonitor van INTRAVAL. Denk bijvoorbeeld aan het Peilstationonderzoek van het Trimbos onderzoek, dat het gebruik onder scholieren meet of het Nationaal Prevalentie Onderzoek Middelengebruik, dat het gebruik onder de algemene bevolking van 15-64 jaar meet.

Tabel: Consumptie van cannabis onder leerlingen van 15 en 16 jaar in enkele lidstaten van de Europese Unie, Noorwegen en de Verenigde Staten. Peiljaren 1999 en 2003

Land	Ooitgebruik		Actueel gebruik		Zes maal of meer in de laatste maand	
	1999	2003	1999	2003	1999	2003
Verenigde Staten	41%	36%	19%	17%	9%	8%
Ierland	32%	39%	15%	17%	5%	6%
Frankrijk	32%	39%	15%	17%	5%	6%
Verenigd Koninkrijk	35%	38%	22%	22%	9%	9%
België	–	32%	–	17%	–	7%
Nederland	28%	28%	14%	13%	5%	6%
Duitsland ^l	–	27%	–	12%	–	4%
Italië	25%	27%	14%	15%	4%	6%

Percentage gebruikers ooit in het leven, actueel (laatste maand) en 6 maal of meer in de laatste maand. l. 6 van 16 deelstaten.

– = niet gemeten. De Verenigde Staten deden niet mee aan de ESPAD, maar voerden vergelijkbaar onderzoek uit.

Bron: ESPAD.

WAAR HALEN (JEUGDIGE) BLOWERS HUN CANNABIS VANDAAN?

Hoewel het verboden is, blijkt het voor een minderjarige vrij eenvoudig om aan zijn rookwaar te komen. In de meeste gevallen verloopt dit via illegale verkooppunten, waar de overheid nauwelijks zicht op heeft. De jeugdige koper kan kiezen uit koeriersdiensten, thuis- of straatdealers of koopt het van vrienden, familieleden of bekenden die het al dan niet in een coffeeshop kopen. En de ouder lijkende consument probeert het ook wel eens zelf bij een coffeeshop.⁵ Jeugdigen onder de 18 jaar mogen de coffeeshop niet in en deze regel wordt zeer zelden overtreden, omdat de sancties voor de coffeeshops op het overtreden van deze regel groot zijn.⁶ Wanneer dat toch gebeurt, is dat met name in coffeeshops met relatief lage toegangsdrempels.⁷

HEBBEN AFSTANDSCRITERIA EN OPENINGSTIJDEN INVLOED OP HET KOOPGEDRAG VAN (JEUGDIGE) BLOWERS?

Er zijn geen aanwijzingen dat aanschaf van cannabis door jongeren specifiek voor, tijdens of na schooltijden plaatsvindt. Dit gebeurt in principe de hele dag door en lijkt iets toe te nemen in het weekend of in de vrije tijd.⁸ Onderzoek wijst uit dat jongeren geen vast patroon hebben bij het kopen van cannabis.⁹ Bovendien blijkt de aanwezigheid

van coffeeshops geen rol te spelen in de ervaren beschikbaarheid van cannabis. De afstand van een coffeeshop tot de school speelt geen rol bij het aanschaffen van cannabis. Bij de keuze voor een verkoopkanaal is de kans op succes doorslaggevend. De kans om te slagen in een coffeeshop schatten de meeste minderjarigen zeer klein in, daarom geven ze de voorkeur aan andere verkoopkanalen. In de keuze tussen verschillende verkoopkanalen zijn prijs, kwaliteit en betrouwbaarheid de belangrijkste factoren.¹⁰

WAT BETEKENT HET INSTELLEN VAN AFSTANDSCRITERIA EN AANPASSEN VAN OPENINGSTIJDEN VOOR DE PRAKTIJK?

De gemeenten Rotterdam en Den Haag hebben beide een plattegrond laten maken waarin is aangegeven wat het instellen van afstandscriteria voor de praktijk betekent. Hieruit blijkt dat het hanteren van afstandscriteria voor coffeeshops tot scholen vrijwel geen ruimte openlaat voor de vestiging van een coffeeshop. Er ligt altijd wel een school of ontmoetingscentrum voor jongeren in de buurt. De gemeente Rotterdam heeft vervolgens laten uitzoeken wat het inperken van openingstijden voor gevolgen zou hebben. Het onderzoek toont aan dat dit geen aantoonbare gevolgen heeft voor de aanschaf van cannabis door minderjarigen, maar dat het wel ongewenste gevolgen kan hebben voor de omgeving. Hierbij gaat het om een toename van illegale verkoop en een concentratie van bezoekers, waardoor overlast kan ontstaan omdat mensen allemaal

⁵ Korf e.a., 2005; Vogelzang e.a., 2006.

⁶ Bieleman & Naayer, 2006, p.51-52.

⁷ Vogelzang e.a., 2006, p.42; Boersma, 2006, p.68.

⁸ Kuiper, 2004, p.22.

⁹ Boersma, 2006, p.61

¹⁰ Boersma, 2006, p.

binnen een bepaalde termijn moeten kopen.¹¹ Kortom: het toepassen van afstandscriteria ten aanzien van scholen of beperken van openingstijden zijn maatregelen die aantoonbaar geen effect op de cannabisconsumptie van jeugdigen hebben. Hoogstens zullen deze maatregelen ongewenst neveneffecten veroorzaken, zoals overlast.

VERANTWOORD OMGAAN MET CANNABIS

Laten we de vruchten van het gedogen beschouwen: Nederland kent een relatief openlijk gebruik van cannabis en heeft daardoor een relatief laag aantal (problematische) cannabisgebruikers. In Nederland is de kennis over drugs, inclusief het besef dat cannabis geen ongevaarlijk middel is, veel hoger dan in de ons omringende landen. De toegankelijkheid van de coffeeshops en de informatie die in deze gelegenheden wordt verstrekt over cannabis, inclusief de aan cannabisconsumptie verbonden risico's hebben bijgedragen aan deze relatief gezonde situatie. De inperking en het sluiten van coffeeshops, met als argument dat scholieren er door worden getriggerd om meer te consumeren, snijdt geen hout. Je zou zelfs eerder pleiten voor een verplicht coffeeshopbezoek van leerlingen onder begeleiding, om te leren hoe ze op een verantwoorde manier met cannabis om kunnen gaan. Net zoals dat gebeurt op het gebied van seksuele voorlichting. Een open vizier in plaats van struisvogelpolitiek. Coffeeshops spelen een belangrijke rol bij het verantwoord en veilig omgaan met softdrugs en het is een gemiste kans als die rol niet verder wordt uitgebouwd. ■

¹¹ Kuiper, 2004, p.14-15.

LITERATUUR

- Bieleman B, H Naayer (2006). Coffeeshops in Nederland 2005. Aantallen coffeeshops en gemeentelijk beleid 1999-2005. Groningen: IntraVal.
- Boersma, A (2006). Cannabisverkoopkanalen en keuzesituaties voor jongeren. Master vraagstukken van beleid en organisatie. Universiteit Utrecht.
- Korf D, M Wouters, T Nabben, P van Ginkel (2005). Cannabis zonder coffeeshop. Amsterdam: Rosenbergh Publishers.
- Kuiper (2004). Openings- en sluitingstijden coffeeshops Rotterdam. Advies inzake beperking openings- en sluitingstijden; uitwerking motie raad 22 januari 2004. Rotterdam: Afdeling Openbare Orde en Veiligheid
- Maalsté N, M Bruin, R Motta, M Josemans (2006). Manifest 30 jaar gedogen. Den Haag.
- Rodenburg G, R Spijkerman, R van den Eijnden, D. van de Mheen (2007). Nationaal Prevalentie Onderzoek Middelengebruik 2005. Rotterdam: IVO.
- Vogelzang A, A Boersma, A van der Poel (2006). Blows in Tilburg. Cannabisgebruik en verwerving door minderjarigen en de rol van frequent blowen bij problematisch gedrag. Rotterdam: IVO.

